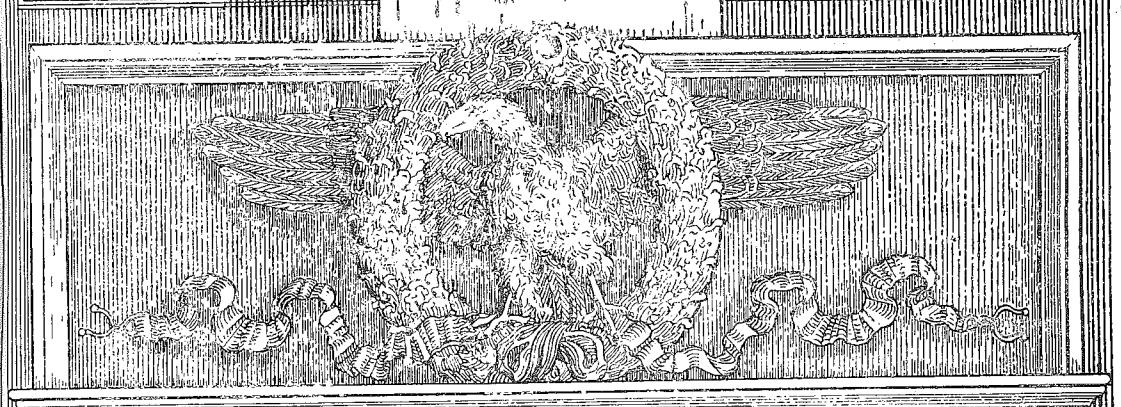

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Pro “ALMAE ROMAE,, Sociis

nuperrime prodiit JOSEPHI FORNARI

PARVUM ANTIBARBARUM

Volumen, cui praefatus est FELIX RAMORINO. constans pagg. 103, editione portatu facili, venit italic. libell. 8.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venum dantur eiusdem auctoris Milesiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus = Francisculi prandium.

Singulae pretio italic. libell. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXVII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellarum 325 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 650, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis an. MCMXXVII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.

SOCIS ET LECTORIBUS Commentarii nostri humanissimis Natalitia quae imminent festa et novum annum bona, fausta, felicia ex animo ominamur.

De consiliis, quibus rem nostram in ann. MCMXXVIII, qui decimus et quintus vitae nostraræ erit, expeditur simus, in primo novi voluminis fasciculo, ut iam diu assuevimus, loquemur: id hodie affirmare sufficiat, in incoepio nos perstituros illa ipsa fide, illa animi inflammatione, et incitatione mentis, quibus illud abhinc tria lustra, suadente immortali Pontifice PIO X sumus aggressi, et Pontificum qui ei successerunt favore aucti, intermisimus nunquam.

Sic in via, qui nobis iamdiu accesserunt, non modo fideliter nos comitari pergent, sed socios novos acquirant, qui latinitatis causam, quae humanitatis omnisque civilis cultus causa est, et ipsi suscipientes, longe lateque in dies ubique per ALMAM ROMAM effundant!

Premium annuae subnotationis immutatum manebit; scilicet pro Italia

libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae Septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris universi orbis nationibus summa, quae Italicas libell. 30 exaequet.

ALMA ROMA.

Novissima de latinis litteris paelectio¹

*Senectutis non inertis
grato et honesto munere
fungar.* CIC.

*Rector Magnifice, Clarissimi Collegae,
Humanissimi Auditores quotquot estis,
cum lectissimis adolescentibus huius
Athenaei alumnis.*

Quoniam institutis nostris fatalique quadam lege haec mea ex cathedra oratio extrema debet esse, et quasi cum Ovidio

Alloquor extremum maestos abiturus amicos,²

¹ Habuit Mediolani in auditorio maximo Athenaei Catholici a docendi munere discessurus. Non sine animi permotione quisque hanc magistri doctissimi itemque pientissimi orationem leget. Faxit Deus ut in litterarum et christiana sapientiae bonum is ita servetur in aevum, ut proposita sua omnia perficere valeat! (I. F.).

² Trist. 1, 3, 15.

nescio utrum ea re laetandum magis mihi sit an dolendum. Doleo equidem, alumnos meos, quos semper vehementer amavi et diuturno labore tot annos latinis litteris erudiendos curavi, iam mihi relinquendos esse et deserendos, ita ut palaestra quasi studiorum meorum subtrahi videatur. Sed contra quum ingravescerent aetatem, imno urgentem iam senectutem meam considero, ingenique vires, quae nunquam non exiguae fuerunt, ipsa naturae necessitate, cito defecturas praevideo, laetor sane, me a docendi munere liberatum iri, dilectosque huius Athenaei alumnos in disciplinam iunioris praestantiorisque magistri venturos esse.

Sereno igitur et hilari animo habeatur mihi, tamquam cycnea vox, novissima de litteris latinis praelectio.

Qua primum eos alloquens qui hoc anno iam ad finem vergente auditores mei fuerunt, in memoriam revocabo, quam fœcunda studiis et cum poëmatis omnis generis, tum libris de rebus gestis, orationibus vel forensibus vel ad rem publicam pertinentibus, commentationibus grammaticorum rhetorum philosophorum, dives et uber fuerit ea latinarum litterarum aetas de qua locuti sumus, quam *Ciceronis aetatem* appellare consuevimus. Nam quum non tenuis rivulus, sed abundantissimus Graecæ humanitatis et doctrinae amnis Romam, in civitatem armis victricem, fluxisset, par erat multos Romanorum, etiam inter civiles contentiones et bella cum exteris gentibus gerenda, exemplaria graeca nocturna diurnaque manu versantes, imitanda suscipere. Unde factum est ut plurimi extarent omnis generis poëtae et prosae orationis scriptores. Quos enumerare et e tenebris in lucem vocare conati sumus, etiam si, deperditis eorum operibus, per pauca passim fragmenta legi possint.

Nimirum in latinis litteris tradendis non huc tantum spectandum est ut opera

summo artificio perfecta perlegamus, illustremus iisque delectemur, sed omnis doctrinae humanitatisque historia comprehendenda est, adeo ut quae cogitarent, sentirent, quae animis percepta haberent etiam inferioris ordinis homines et ipsa servorum multitudo, nobis quodammodo aperiantur et innotescant. Non est igitur historia nostra praestantissimorum tantummodo operum expositio et explanatio, sed etiam, vel potius, eius officium est, cultus et humanitatis romanae quae fuerint itinera flexusque ostendere et quasi virgula attingere.

Praeter litterarum historiam, ante auditores meos ordinis secundi, nonnullos ex celebrioribus latinis scriptoribus, ut munus est eius qui has litteras tradendas suscepit, interpretari aggressus sum. Juvenalis Satirae, Martialis Epigrammata, Apuleii Madaurensis Metamorphoses in manibus fuerunt, locique non pauci horum operum perfecti sunt nobis et explanati, tum variis codicum lectionibus passim perpensis ut optima lectio seligeretur, tum et rebus et locutionibus ex memoria morum, temporum, personarum illustratis. Omnes auditores mei mecum animadverterunt admiratique sunt quantum efficacitatis, quantum argutiarum et eloquentiae et urbanitatis habuerint vel sequioris aevi scriptores apud Romanos.

Denique discipulis meis huius anni academici auctor fui, omnemque curam et operam posui in promovenda latine scribendi facultate. Dudum enim persuasum est mihi, perperam Italos antiquitatis studiosos hanc artem parvi facientes neglexisse; perperam hanc ardenter et coruscum lampada nobis a maioribus traditam in decursu recipere recusantes, obscurari nos et extingui passos esse; quum contra non exigua laus - in Italia natis - habenda sit, et tot excellentium virorum, a Fr. Petrarcha ad Ioannem Pascoli exemplo illustrata, Romanorum

linguam ita callere, ut non solum scriptores, leges, monumenta recte interpretari possimus, sed etiam usurpare eam sermonibus, commentationibus, epistolarum commercio; cum praesertim illa lingua publice semper utatur Catholica Ecclesia et in liturgia et in decretis suis Actisque edendis et promulgandis.

Sed de huius anni laboribus et de iis quae ad utilitatem discipulorum nostrorum nuper elaborare conati sumus hactenus. Quoniam extremus hic apud auditores collegasque meos sermo habendus est, patiamini me, plus quinquagenariam docentis et studiosi vitam recolentem, audacter aperire vobis, quibus rebus nonnihil videar cognitiones nostras in Latinarum litterarum studiis promovisse.

a) Primum, in *textu*, ut aiunt, *critico* nonnullorum ex latinis scriptoribus constituendo, spero me haud frustra operam impendisse. Ut multis abhinc annis, editionem cum italicis notis Commentarium Iulii Caesaris de bello Gallico et civili paraturus, qua potui diligentia florentinos codices, praesertim Riccardianum contuli, et nonnihil profecisse videor ad Caesaris manum passim agnoscendam, ita propioribus annis Persii Satiras ad meliorem quodammodo frugem restitui, ni omnia me fallunt, duobus Laurentianis codicibus adhibitis, qui, licet aetate posteriores sint codicibus recensionis, ut dicitur, *Sabiniane*, tamen lectionem genuinam passim ex optimo ectypo nunc deperdito exhibent, ideoque in huius scriptoris *crisi* locum suum et numerum habere debent, ut ex mea editione (Paraviana anni MCMXVIII) manifestissime patet.

Etiam in Augustini *Confessionum* textu ad bonam frugem restituendo, post recentiores editiones praesertim Teubnerianam, vidi equidem, perperam Codicem Sessorianum saeculi VIII, propter antiquitatem ita praepositum esse ceteris, ut hi

omnes negligenter; nam contra quidam eorum, iam a Maurinis editoribus adhibiti, saepe saepius puram et genuinam lectionem, nullis interpolationibus vitiatam minoribusque lacunis, exhibent, adeo ut ad eos sine cunctatione redeundum sit. In universum iam multis exemplis confirmatum esse videmus, non semper libros sequiori manu conscriptos negligendos esse præ antiquioribus codicibus; hi enim quamvis ad *αὐτόγραφον* textum proprius accidentes, minime tamen mendis expertes sunt; illi contra, quamvis posterius scripti, possunt ex optimo fonte derivati esse et sincerioris magisque genuinae lectionis gloriam sibi vindicare; vel ut nuper alumni mei Florentini diligenti opera Lucretianis quibusdam codicibus in Laurentiana bibliotheca perpensis collatisque, apparuit manifestissime, emendamenta quaedam a Lachmanno et Briegero, Germanis editoribus, excogitata ad vitia removenda Leidensium codicum *Oblongi* et *Quadrati* quibus illi unice fidebant, iam reperi in libris recentioris quidem aetatis at ex antiquo exemplari derivatis, quos eiusdem auctoritatis esse ac codices Leidenses dicendum sit.

b) Venio ad historiam litterarum, in qua semper elaboravi non sine fructu, spero; eam enim cum multis commentationibus exponendam tum in duabus praesertim locis illustrandam aggressus sum, hoc est in primis indicis Romanae humanitatis atque artis colligendis aperiendisque, vexata quaestione non omissa *de versu*, quem vocant, *Saturnio*; atque in fama nonnullorum scriptorum et tamquam nova vita apud posteros perseveranda; de Cornelio Tacito loquor, qui incredibile dictu est quam magnam vim inter homines nulla non aetate habuerit tum studia excitando, tum exempla et argumenta scriptoribus praebendo, tum denique sententias et regulas publicae privataeque vitae supeditando.

c) Tertia studiorum meorum provincia interpretatio latinorum scriptorum fuit, tum poëtarum tum prosae orationis. Quorum, non exiguo numero quidem, opera quaedam notis adiectis ita instruxi, ut omnis interpretandi difficultas amovereatur. Qua in re huc semper spectavi ut, et singulorum verborum et eorum comprehensionis vi cognita et bene perspecta, legentes ad res statim et sententias animum advertere cogerentur. Pertaesum enim me erat eorum rationis, qui, in scholis praesertim, Caesariana, ut exemplum proferam, vivida et prope perfecta oratione abutebantur, ut casuum vel temporum usum discipulos docerent, neglectis his quae multo potiora sunt descriptionibus locorum, rebus gestis virorum, civitatum, exercituum, ceterisque rebus, quas ut lectoribus suis traderet vir ille summus certe stilum manu sumpserat.

d) Quod tamen non ita velim intelligi, ut latini sermonis studium p[re] historia rerum et cognitionum neglexisse credar. Quin in promovendo linguae latinae studio plurimus fui; et quos libros de hac re in usum scholarum ordinis secundi confeci, vel formam verborum (*morphologiam* appellant), vel eorum copulandi collocandique rationem exponens, vel integræ et sincerae latinitatis praecepta non sine copia exemplorum et schematum illustrans, eos etiamnunc confido, ad id quod quaerimus, i. e. ad patrum sermonem penitus cognoscendum et latine scribendi facultatem adiuvandam, utiles futuros esse. Viam enim ac rationem constantissime secutus sum quae aptissima docendo ab omnibus agnoscir. nempe a rebus notis ad ignotas gradum facere, quod est nobis ab usu quotidiano italicæ orationis profici et latinam consuetudinem eiusdem rei significandæ conferre et contra ponere, ut discriminé animadverso et bene perpenso, Latinorum ratio comparationis luce clarissime discentibus appareat.

e) Sed iam nimis multa de me deque mea mediocritate ingenii et industriae; non fugit me, immo probe scio et sentio quam stultum sit, ne senibus quidem ignoscendum, de rebus suis gloriari, quem tam multa quovis in genere vitae peragenda sint, tam pauca autem ego pergere valuerim. Tamen patiamini adhuc operam memorare, quam tanto studio et amore contuli in Pauli Apostoli epistolis italicice convertendis et eius doctrina, ut poteram, explananda. Nuperrime in lucem editus est apud *Istituto Editoriale Italiano* de hac re libellus meus, quem nonnullis spero utilem futurum esse ad Christianam fidem altius in animo figendam et tam magni viri admirationem et venerationem confirmandam. De libro psalmorum autem, quos e vulgata converti, melius est omnino tacere.

Auditores humanissimi, mihi docendi munere perfuncto scio vos quietem et silentium ingravescens aetatis permissuros esse et quasi hortatueros. Sed quoniam senectutis nullus est certus terminus, recteque in ea vivitur quoad munus officii exsequi et tueri possis, equidem profiteor, donec valebunt vires, nihil me a studiis abstracturum; in labore et studio enim, non in otio videor mihi veram quietem comparaturum esse. Nam multa adhuc peragenda, quaestiones instituendae, libri conscribendi occurront; quae nisi fiant, munus meum et officium migrasse videbor. - a) Historiam Latinarum litterarum latine scribendam suscepi, cuius primam partem de originibus in ephemeride, cui titulus *Alma Roma*, non sine studiosorum utilitate edidi; quin pergam de archaea aetate, de Ciceroniana, de Augusta, deque ceteris ita conscribere, ut Athenaeorum alumnis et summarium huius doctrinae et latinitatis non sprenendum exemplar praebeam? - b) Dixi de opusculo meo quo famam Cornelii Taciti

apud posteros illustravi. Sed iam in prompto habeo testimonia et documenta non pauca, quibus fretus et Iulii Caesaris et Sallustii et Augustini famam pariter et novam quasi vitam apud posteritatem illustrare potero; quis prohibebit nisi Dei voluntas ad se vocantis quominus hunc librum componam? - Praeterea, c) quoniam rei metricae Romanorum saepius iteratisque curis operam impendens, animadvertisse visus sum, quibus gradibus sensim ab horrido Saturnio ad versus comicos, a comicis ad metra Enniana, et ad perfectiorem artem Catulli, Vergilii, Ovidii, Romani progressi sint, dein, sensu quantitatis syllabarum atonicarum deficiente et prope senescente, a pristina severitate syllabas metiendi paullatim recentiorum versuum ratio orta sit, hanc materiam velim totam planissime exponere; quum praesertim liturgici hymni et Sequentiae hac arte ferme composita sint, et inde nova etiam lux recentiorem et nostram versus conficiendi rationem patefaciat, illustret et compertam penitus reddat. - d) Neque id satis erit desiderio et voluntati meae. Nam ad promovendam latine scribendi facultatem, auditores mei huius anni normas quasdam et quasi artem requirebant, quam sequentes et observantes viam et rationem latine componendi disserent, neque exemplis selectis ad imitandum carerent. Huiusmodi artem nunc deesse inter libros in usum discentium compositos confiteri debemus omnes; utilitati eorum consulam si conficerelicebit.

e) Denique christianaæ litterae, ut scitis, non paucis abhinc annis, attentionem meam excitarunt. Oh quam velim in iis acrius diligentiusque versari, et paene dixerim me in illas ingurgitare, ut bene perpendere possim, comprehensas habere, in succum et sanguinem convertere! Oh quam velim, inter cetera hebraicam linguam discere, cui nunquam dedi operam,

ut libros veteris testamenti ex ipso fonte hauriam! Si Cato, vetus ille Cato Censorius, ut vel infantilis nostris notum est, senex graecas litteras arripuit, cur non ego, dum vivida adhuc mens est et bona voluntas, biblicum sermonem temptavero?

At fortasse videor vobis, auditores, hoc ipso temporis puncto me senilis stultitiae et deliracionis specimen praebere, qui spes inanes concipiāt et velut somniis quibusdam decipi patiar! Tamen non reticebo, Augustinum illum, maximum Hippomensem episcopum, me ad se, tot virtutibus cogitandi et dicendi quibus fulget, allicere et attrahere; et consilium esse mihi, de illo ita conscribere, ut ostendam qua ratione, inter veteris humanitatis doctrinaeque aetatem et recentiorem positus, longe melius ceteris quidquid cogitarent, sentirent, possent Romani et Gentiles velut in tabula descripserit et depinxerit, et simul futuri aevi lineamenta praescientia mente adumbrare valuerit, duarum quodammodo civitatum primus civis et vates.

Sed hactenus de studiis, de litteris, de nugis philologicis, deque inani sapientia! Non ignoro equidem quam parvi momenti in universa vita et hominum coetu sint studia nostra, disputationes, commentationes et libelli, quibus componendis tantum temporis et operae impendimus! Quam sentio melius esse virtutem exercere et propter Dei caritatem eos quibuscum vivimus adiuvarare consulendo, admonendo, benefaciendo! Utinam praeterita vita mea hac re non prouersus fuerit contemnenda, utinam in temporis spatio quod superest mihi aliquid bonum facere valeam!

Hoc voto, hanc ab omnipotenti Deo gratiam omnibus precibus petens, finem dicendi facio.

Collegis meis clarissimis et Magnifico huius Athenaei Rectori gratum animum testor propter honorem quem in me, imeritum sane, conferre hodie voluerunt.

Pro Athenaeo autem quod me hos tres annos hospitio accepit, docendi munere insignitum et Ordinis Philosophorum et Philologorum Praesidem, novissima vota facere liceat, ut vivat vigeatque in annos, crescat, floreat, tum docentium studiis et doctrina gloriosum tum auditorum industria et pietate conspicuum!

O Pater noster qui in coelis es, fac ut per hos viros, per haec studia, per hanc virtutis palaestram, Regnum Tuum, quod est regnum *veritatis, iustitiae, caritatis*, citius adveniat, et longe lateque inter homines propagetur!

FELIX RAMORINUS.

DE SANCTO AMBROSIO

MEDIOLANENSIMUM EPISCOPO¹

Ambrosius multis ingenii virtutibus enituit; sed imprimis eloquentiae. Quamquam nulla aetate uberior fuit oratorum foetus, attamen Ambrosius, omnium iudicio, primas in eloquentia facile tulit. Haud mirum sane, si ipsa eius loquendi excellētia divinae virtuti attribueretur. In huius enim ore examen apum consedisse dicitur; quae res excellentem viri eloquentiam portendebat.

Ea tempestate, postquam sedes imperii Byzantium fuit translata, quo facilius armis Barbarorum incursionibus obsistere, Mediolanum, imperator, alteram reipublicae civitatem sibi statuere decrevit. Quo facto, multis ac melioribus civibus undique accitis, haec urbs in immensum aucta est. Ambrosius vero, etiamsi in dies rerum humanarum pertaesus, divinas unica peteret, se totum sacris litteris dedisset, attamen ad antiquorum imitatio-

nem, et in primis Marci Tullii, se se componere videbatur.

Nec sane abs re; namque ex Romanorum more adolescentiam quum in profanis litteris transegisset, nunc, pro re nata, complura ex illis facile petebat, rebusque christianis scite accommodabat. Et eius orationes, quas perpetuo ad populum habebat, tantum argutiarum, tantum exemplorum, tantum urbanitatis habent, ut pene Ciceroniano stylo scriptae esse viderentur.

Hinc factum est, ut quotquot essent intelligentioris iudicii viri, interpositis studiis, ad Ambrosii cathedralm, tamquam ad praeclarissimi oratoris scholam, numerosi atque admirantes adfluerent.

Orationes magni admodum virtutibus commendantur, et doctorum sententia, omnium ex politissimum opus habentur, quod eius ingenio sit profectum. In his videlicet mirus ordo elucet, maxime in tradendis christiana doctrinae praeceptis diligentia, picturae vividores opportune posita, dictio lecta, florida et poetico saepe ornata laudanda, quae res vel humiliores splendorem concipere videntur.

Quae cum ita sint, quid mirum, si spectatissimus vir, inter omnes maxime enitesceret, et Gratiano imperatore occiso, ad Maximum eius interfectorum legatus iterum profectus sit? Eo vero poenitentiam agere recusante, se ab eius communione semovit.

Mutatis rebus, et iam Mediolani sanctissime rebus suis incumbens, primus ab Ecclesia, prompto ac firmo pectore, Theodosium imperatorem, propter caedem Thessalonicae prohibuit. Cui, quem ille David quoque peccatorem fuisse dixisset, respondit Ambrosius: «Qui secutus es errantem, sequere poenitentem!»

Ambrosius est insuper laudandus, quod identidem pro pueris primum, ut eorum levitatem quodammodo fraenaret, difficilliora christiana sapientiae placita molibus versibus effinxit. Quae carmina iucun-

dissime flunt et sincere quadam simplicitate et venustate commendantur. Sapiens enim Episcopus, politorem aetatem natus, multa necessario ad christianam doctrinam spectantia optime exornavit, quae nude atque ad rei veritatem expressa, superbae Romanorum aures fastidiosus repudiassent.

Hac in re longe Ciceronem est supergressus, in cuius iniuriam est famosissimus versus:

Oh fortunatam natam, me consule, natam!

Ambrosii hymni, in templis musicare canendi, maxime laudabantur; stylus tenuis, qualis religiosa carmina decet; ornatus tamen est comptus, ut nihil supra. Et nostris ipsis temporibus, post tot rerum hominumque conversionem, laetissime canuntur et commendantur.

Attamen, quamquam esset tot honoribus auctus, ut princeps in imperio habetur, atque ita se imperatoribus probaverit ut inter proceres esset adlectus, Ambrosius pietatis studio, morum suavitate, amissione modestia episcopatum cumulavit. Ad haec incredibile memoratu est, qua prudentia, qua for iudine, quaque alacritate in laboribus subeundis diu noctisque Christianorum saluti consulerit. Hoc unum meminisse sufficit, eum adeo clarescere, ut Theodosius imperator maximi faceret et veneraretur, et S. Basilius epistolam eius scripserit, gratulatus quod tot tamque uberes pro nomine christiano labores sustulisset; et omnes demum imperii occidentalis Episcopi eum in oculis ferrent, et tamquam Patrem diligenter atque libenter haberent.

Multa scripsit Ambrosius, quae longum est enumerare. Ex hisce maxime laudantur *De officiis* libri tres, quos ipse exaravit, ut sacerdotibus suae dioecesis praecepta quaedam ob oculos proponeret, quibus viam sterneret ad sacerdotale munus perfectius obeundum. Tantum erat

ei in mente obsitum: «Pulchrior est virtus veniens de corpore pulcro!»

In hoc libro exarando ad Ciceronem respxisse videtur, a quo mutuatus est non modo titulum, sed et ipsum ordinem, atque identidem verba. Neque tamen velim te forte arbitrari imitatoris tantummodo inanem atque haud valde invidendam gloriolam Ambrosium fuisse adeptum; namque Ciceroni eo longius antecellit, quo magis Christiana sapientia philosophiae Graecorum Romanorumque praestat.

Quare novum ex integro opus conflasse pene dixerim, quo Christianis officiis tradendis ad sanctiorem vivendi motrem lectores institueret.

Quamquam verbo librum hunc sacerdotibus nuncupaverit, attamen quae tradidit noster, et sapientium dictis ac gestis confirmavit, praecepta plurimum etiam universo populo christiano, praelestern adulescentibus conferre utilitatis censebimus. Quamobrem hoc tam praeclarum tamque utile opus tibi etiam atque etiam, candide lector, commendare non desinam, ad quod respiciant identidem adulescentes, ut e nostris scholis eloquentes et ornati prodeant, non rudes, non sermone barbari, non inanibus tantummodo praeceptis imbuti. Utinam vero et haec nostra ingeniourum foecundissima aetas, quae romanae antiquitatis studio maxime laudatur, ad Ambrosium saepius respiciat, eiusque vulnus manibus terat!

Unusquisque optime videbit quanta christiana sapientia sit ipse enutritus, ex quo novus sapientiae rivulus, undeque incorruptus, quasi succus et sanguis in Italorum mentes influeret!

Eius vero latinitas non iam aurea esse videtur, non Ciceronem undique refert; attamen semper rotundo ore loquitur, et in ipsis rebus recenti nota componendis, ita suus semper Ambrosius exstitit, ut Romanus Romanorum sermonem sua aeta-

¹ Cfr. fasc. sup.

tis commode usurpaverit. Latinus eius sermo in religionis mysteria, sacrificia, et caeremonias ita pervasit, ut suis aptus temporibus videretur, sicque ipse ad sequentem usque aetatem propagatus floreret.

SENIOR.

De Romanorum conviviis.¹

Leges convivales.

Inter alia rem convivalem spectantia, nonnullas quoque leges, quae a convivis servari deberent, ad nos transmisit temporum vetustas. Harum summum arbitrium ac regimen penes eum erat, qui per sortem convivio praepositus, *Dictator*, *Strategus*, *Magister*, *Arbiter*, *Modimperator* appellabatur.

De hoc magisterii imperique genere sententia est illa Flacci (I Od., 4):

*Quo simul mearis,
Non regna vini sortiere talis;*

et (II Od. 7):

*Quem venus arbitrium
Dicet bibendi?*

Praecipua quaedam illa lex esse solebat, qua convivae «a summo ad imum bibere» iubebantur, quod Graecis dictum: *ἐν κύκλῳ πίνειν*. Cuius ea vis erat, ut puer circumferente poculum nemo posset a potu abstinere. Eo de more accipienda sunt Catonis dicta apud Ciceronem (*de Senect.*, 14): «Me vero et magisteria - (scilicet convivialia) - delectant a maioribus instituta, et is sermo, qui more maiorum *a summo* adhibetur in poculis».

Inde autem emanasse effatum illud videtur: «Aut bibe, aut abi»; quod Graecis totius rei auctoribus, fuit: *Ἔ ηθος, οὐ ἄποθησις*.

¹ Cfr. fasc. mens. Aug. et Sept., pag. 185.

Quo proverbio id monitum volebant, aut tempori serviendum esse, aut ab humanarum rerum communione secedendum.

Constitui praeterea consuevit, quot ab unoquoque cyathi potarentur. Ita apud Plautum (*Stich.*, V, 4), ubi ad convivium magistratum sermo est: «Vide, quot cyathos bibimus. Sr. Tot, quot digitii sunt tibi in manu».

Atque hic advertere iuverit, cyathum duodecimam fuisse sextarii partem, exiguum sane potionis mensuram. Itaque nunquam fere unicus ille ebibitus; sed potius poculum, qui duplum eum, triplicem, quadruplicem, vel etiam multiplicatum amplius contineret. Ex quo vario cyathorum numero factum, ut pro sua capacitate pocula, mutuatis ab asse nominibus, *Sextantes*, *Quadrantes*, *Trientes*, etc., vocarentur. Quum igitur ita res esset, puer ministrando potui destinatus, cyathum habebat, quo praestitutum vel modimperatoris lege, vel (ubi haec lata non esset) convivarum arbitrio cyathorum numerum admetiretur. Ipse *Servus a cyatho* nuncupatus.

Lex item non rara fuit, ut in alicuius honorem potaretur. Ita apud Tibullum (II, 1):

Sed bene Messalam sua quisque ad pocula dicat.

Ad hanc autem revocari percommode et illa potest consuetudo, qua fiebat, ut alicuius *nomen biberetur*, tot videlicet haurirentur cyathi, quot eius nomen literas contineret. Significatur aperte id moris per Martialis illud (I, 72):

*Naevia sex cyathis, septem Iustina bibatur,
Quinque Lycas, Lyde quatuor, Ida tribus.*

Grayissima vero omnium habita lex ea fuit, qua Diis libabatur, ita nimurum, ut pauxillo vini e poculo in mensam effuso (ex quo *libatio ipsa ἀπὸ τοῦ λείβειν, a fundendo*; dicta) poculum inde in honorem

alicuius Numinis siccaretur. Huc respicit illud Vergilii (VII *Aeneid.*, 133):

*Nunc pateras libate, Iovi, precibusque vocate
Anchisen genitorem, et vina reponite mensis.*

Et (VIII, 279):

In mensam laeti libant, Divosque precantur.

Secundis id maxime in mensis factitium. Quare idem in *Georg.* (II, 101) cecinit:

*Non ego te mensis et Diis accepta secundis
Transierim Rhodia.*

Non autem Diis solum, sed et principibus saepe viris is honos habitus. Itaque Horatius (IV Od., 5) sic Augustum alloquitur:

*Hinc ad vina redit laetus, et alteris
Te mensis adhibet Deum.
Te multa prece, te prosequitur mero
Diffuso pateris, et Laxibus tuum
Miscet Numen.*

S. A.

In Christi Domini Natalem

PUERI CANTIUNCULA.

*Hem vos quotquot adestis hic ad aram,
Ubi fasciolis micans et ostro
Iesus molliculus recumbit Infans,
Dicenti puer boni favete.
Volo dicere versibus Puellum,
Decus deliciumque pupulorum
Quot sunt, quot fuerunt eruntque posthac.
Nec me pangere tantulo cerebro
Credatis potuisse cantionem
Festivam, lepidam, perelegantem.
Pigrum scilicet uisdens ad ignem,
Tenui stamina dum colo trahebat,
Hanc matercula scita cantionem
Mi dixit deciesque centiesque,
Ut possem memori tenere mente.
Ipsa quin etiam docente, vocem
Tinnulam didici ciere, et apte
Dextrum tendere brachium et sinistrum.*

*Ergo haec tam facio decenter, omnes
Ut me laudibus efferant, et addant
Gestu ac voce praeire Septimillo,
Cui nunc invidia mala dolet cor.
Nam fastu ipse tumet sodalibusque
Se cunctis putat esse doctiorem.
Verum nunc animis adeste cuncti;
Dicenti puer boni favete,
Ne malus pudor opprimat loquentem:*

*Nox erat et gentes sopiverat alta silentes,
Cum Numen, plenis quod mundum torquet*

[habenis,

*Rupe sub edura peperit Virguncula pura.**Bruma dedit flores, quamquam horrida,*

[versicolores,

*Canaque inornatis halarunt lilia pratis,**Certamim ut bello properarent serta Puello.**Sed dedit ulva rudis membris cunabula*

[nudis,

*Pastores recta, linquentes frondea tecta,**Ad Puerum viles tulerunt bona munera*

[ovilis,

*Carmina et arguta cecinerunt pulcra cicuta.**Immo per nubes delapsa est caelica pubes,**Festivumque lyris permulcens aethera miris**Dixit: In his oris Deus est vi natus*

[amoris,

Plaudat io Infantii nemus omne et collis

[amanti.

H. N.

Certamen poeticum Locrense

Accepimus et libenter edimus:

«Iudicium de certamine huius anni, dilatum est in mensem Aprilem anni mox ineuntis. Interea novum certamen indicitur iisdem, quae iam vulgatae sunt, legibus, ne serius quam ante Kal. Apr. anni MCMXXVIII carmina perveniant: *Al Dottore del Collegio Principe di Piemonte - Gerace Marina, Calabria (Italia)*.

Locris, in Bruttii, mense Decembri MCMXXVIII.

PRO IUNIORIBUS

De compositione latina.¹

Drochimum, qui est ex quinque syllabis, prima brevi, duabus longis, brevi, longa, existimat Cicero, si semel ponatur, esse non malum, ut: «Amicos tenes»; quamquam magis numerus, quam pes propter multitudinem syllabarum videri potest. His vero clausulis si oratio variabitur, fiat ut et capiat lectorem et satis occurrat.

Quamquam autem omnis oratio fluere ita debet, ut numeris quibusdam incedere videatur, diligentia tamen illa et ratio numerorum tribus in locis potissimum adhibenda est: quemadmodum aliquid laudare ornatius volumus, ut fecit Cicero in secunda accusatione in Verrem de Siciliae laudibus; aut quem narrandum est aliquid quod plus dignitatis habeat, quam doloris, ut idem in quarta de Aetnensi Cerere, de Segestana Diana, de Syracusarum situ fecit; aut in amplificationibus et commiserationibus, ut idem pro Milone, pro Ligario et aliis iudiciis quamplurimis dixit. Tametsi se cognatum esse et voluisse id assequi fatetur, nescire tamen se an sit consequutus. Neque diu retinendam eam formam numerose dicendi idem Cicero arbitratur.

Sed transeundum ad ea, quae Graeci κόμματα et κῶλα vocant; nos *incisa* et *membra* possimus appellare: his oratio pulcherrime distinguitur. Sunt autem incisa breves quaedam orationes, quae vel interrogant, vel respondent, vel confutant, vel indignantur, vel pronunciationem suspendunt. Quale est illud apud Ciceronem: «Domus tibi deerat? At habebas. Pecunia superabat? At egebas». Haec incisa dicuntur; quae quidem danda opera est, ut quam aptissime cadant.

¹ Cfr. fasc. sup.

Membra vero sententiae longiusculae sunt, quae quibusdam quasi nodis inter se connectuntur: «Incurristi amens in columnas, in alienos insanus insanisti». Sequitur deinde quaedam quasi columna, quae superiora continet et comprehensionem concludit: «Depressam, caecam, iacentem domum pluris quam te et quam fortunas tuas existimasti». Quae quidem comprehensione dichoreo finitur: superiora membra spondeis optime terminantur.

Historia, ut Quintilianus scribit, non tam finitos numeros, quam orbem quemdam contextumque desiderat; nam omnia eius membra connexa sunt, et ipse rerum gestarum ordo per se lectorem capit ac detinet; propterea cum in omni scribendi genere, tum in historia vel maxime, quae rerum notitiam pollicetur, servanda perspicuitas est, atque omnis compositionis affectatio fugienda: quo quidem in virtute maxime versari videtur Tranquillus, qui dum brevis et non vulgaris esse voluit, obscurum se et nimis affectatum reddidit.

Omnis igitur oratio candorem quemdam et sponte fluentem cursum habeat necesse est, qui non numerosus sit et similis numeroso: nihil est enim peius ac turpius, quam si artificiose numeroso sectari modo poetico videamus; nihil contra pulchrius atque artificiosius, quam quum ars in omni genere scribendi minime appareat, totaque compositio naturae quam maxime se accommodat; quam quidem rem duabus nos rebus maxime consequemur, lectione et scriptione.

Lectio non varia quotidie et diversa, sed simplex et unius generis esse debet, eiusque praesertim scriptoris, cuius in scribendo esse similes volumus: multum enim Plinius ait legendum esse, non multa. Eum autem esse Ciceronem nemo dubitat: ille enim se profecisse sciat (ut Quintilianus ait) cui Cicero valde placebit. Quod si historias scribere velimus, Caesar et Sallustius mihi in primis legendi imitan-

dique videntur. Livius quoque, tametsi diversum ab his scribendi genus habeat, obtinet tamen in suo genere principatum; miram enim in scribendo maiestatem praesefert. Neque Curtius, meo iudicio, repudiandus est; proxime enim ad superiores illos accedit. Alium praeter hos, quem imitari debeamus, video neminem.

Exercitatio autem multiplex est: unusquisque enim suo genere delectatur. Sed illa prima atque utilissima mihi videtur esse, ut epistolas in omni materia frequentissimas conscribam, atque illis quodammodo vires quasi in campo aliquo comparemus; possumus enim illis omne scribendi genus experiri, et nos quasi ad veram pugnam praeparare.

Illa deinde optima exercitatio est, ut historias, sive communi lingua scriptas, sive barbare atque inornate compositas, latine conscribam. Nonnulli etiam latine scriptas in compendium redigunt, vel aliis verbis componunt. Quod genus παραφράσις a Graecis vocatur: quae quidem si ex soluta oratione in solutam item orationem transferatur, probanda, sin ex poëmate accipiatur, meo iudicio, pessima ac vitiosissima est; alia enim poëmatis, alia orationis solutae ratio requiritur. Adolescentes vero, qui fines utriusque rei nondum intelligunt, poetis translationibus candorem illum orationis involvunt.

Danda itaque opera est primum, ut optimum quemque imitandum nobis deligamus, deinde ut diutissime his, quibus dixi, rationibus exerceamur. Haec autem, quae tradita sunt praexcepta ita teneamus, ita servemus, ut intelligamus, neque sine his magnopere valere exercitationem, neque haec sine exercitatione multum ad scribendum conferre. Quod si haec cum exercitatione assidua coniunxerimus, vetustam illam et perfectam scribendi rationem, qua illi, quos maxime admiramur, veteres utebantur, optime atque absolutissime consequemur.

A. BRANDOLINI.

IULIUS BARBERIS

SACRAE THEOLOGIAE DOCTOR

Nuper in suorum complexu, cum sanctissimis religionibus saepius esset perfunctus, vitam placide finivit amicus hic meus carissimus, idemque discipulus.

Ipse, octogenario maior, a prima iuventa sub ductu praescriptoque Ioannis Bosco patris Legiferi, sacrae militiae munus fungens, egregiam operam in pueris colendis navavit. Mitissimo ingenio, singulari consilio, lenitate atque industria tirones Salesianorum per quinquaginta et amplius annos sustinuit, et materna prope consuetudine aluit educavitque.

Ab officii religione nunquam declinavit; eiusque cura studioque eo admodum contendit, ut Patri Legifero alumnos similes effingeret.

Plurima edidit volumina, in quibus imaginem animi suavissimam reliquit. Pectoris candorem, consilii laudem, omnibus virtutibus mirum in modum cumulavit.

Obit superiore mense Augustae Taurinorum.

Pacem perpetuam impertiatur Dominus animae desideratissimae!

I. B. F.

EX ITALIS URIBUS

Italorum calamitas inter epulas nunziata.

... Genuam tandem perveni et diversorum iam antea locatum petivi.

Quod suavissimum epularum nectar undique effunditur!

Lentus dum scalas ascendo, puer, condita veste indutus, atque elegantissime

comis pectine ex more compositis, me sollicite et confidenter monere, universos iam convivas ad mensam accessisse, morosumque acerbissime queri.

Ingreditor... At quae magna rerum hominumque confusio! Triclinium moestis vocibus undique resonat.

Quid tam triste evenit?

Ligus quidam, admirantibus cunctis atque ingemiscentibus, novissimam teterimamque Italorum calamitatem referebat, ingentem scilicet navim, nomine *Mafalda*, inter magni Oceani fluctus, nuperime apud Brasilem incensam fuisse atque demersam.

Primo omnes terrore nimio perculsi tacuerunt intentique ora tenebant homini, qui fusius narrare desiderat, dum prae manibus, aërem quatiens, ephemeredem furiose agitat.

Quae eiulantium querimonia! Qui strepit! Quot una voce inclamant, silentiumque iubent!

— Quomodo novisse possumus excidi gravitatem causamque, nisi altissimum silentium faciemus?

Tunc una vox prae omnibus exauditur:

— Dic, queso, damnum hoc ob magistri incuriam forte evenit?

— Ob ignorantiam potius?

— Quot in ultimum erunt fortasse mortui?

Pueri sunt cum ferculis in medio quid sint peracturi nescientes.

Factum est denique hominum silentium animorumque tranquillitas, et triclinii quodammodo princeps, summo e subsellio suo exorsus, sic est convivas allocutus:

— Amici, si ita me vos alloqui fas erit, nunc constantiam habere debemus... Estote prudentes, et ne tempus teramus et vulnera refricemus, tacere iuvabit. Vnum est nos aërem tot clamoribus replere, remque difficiliorem reddere; tacere in primis est necessarium atque exaudire quidquid in mari actum est. Tunc plora-

bimus, tunc altissime flebimus. Et postea ex pectoris abundantia unusquisque liberime loquetur. Placet?

Una voce conclave repletur: — Placet!

Tunc orator inter omnes adsurrexit, et silentibus omnibus, sic alloqui incipit;

Ineunte Octobri, ingens et inclyta navis *Mafalda*, quae maxima vi aquae evaportatae agebatur, et erat omnibus recentioribus inventis praedita, itemque ad viatorum commoda et subsidia satis superque rebus cunctis munita, cum mille et trecentis circiter hominibus, a portu Genuae nostrae profecta, bono alite ad meridionalis Americae litora grandibus itineribus tendebat. Iam Brasilianum portum reliquerat, et finem itineris facturam se esse operabat, quum ex improviso, gravi primum mole sistit, magnisque elicibus ruptis, in proximo naufragii periculo versatur. Tunc in primis supremi navis magistri virtus enuit, qui optime quid ei esset agendum cognovit atque mira animi tranquillitate gessit atque complevit. Tuto vultu placidusque verbis universos monet ut quietis sint animis, atque in ipso suisque nautis fiduciam ponant. Deinde, dum sui pro viribus aquam ex oribus apertis irruentem refrenant, ipse late circum naves pervagantes de periculo monet, auxilium enixe postulat per mirum illud Marconii inventum, per nuncia, per telegrapha inter aërem immissa, et ab omnibus opem opportunam quaeritat ac securu animo exspectat.

Interea ad hominum salutem cum naviculis ad opus paratis, ordinatim, quoad eius fieri potest, in tam gravi rerum perturbatione, omnia cogitat omniaque disponit, ut cuncti de navi peritura descendant.

Sunt et complures annuli cummei, aëre repleti, qui vulgo *salva gentem* vocantur, et miseri naufragi sic supernatare adiuvant, donec ad navem salvaticem appellare possint.

Ingemiscunt circa naufragi et duplices

tendunt ad sidera palmas! Praesentem enim viris intentant omnia mortem.

Hinc inde sanctorum nomina exaudiuntur, in primis voces Augustae Matris opem precantium, votaque funduntur diversarum gentium sermone. Omnia ad salutem optime fluunt et cuncti naufragio divinitus evasissent, ni, lamentabili casu, nonnulli Arabes, absque lege ac moribus, periculo mortis furiosiores adstant, et ad naviculas irruentes pedibus manibusque vim inferrent; quae pondere pressae in medios fluctus immerguntur.

Quot homines ita fato miserrime cesserunt! Tunc navis magister cum paucis fidissimis nautis, quum omnes e navi evassent, ad caelum conversus, se suosque commendans, cum *Mafalda* sua gloriosus in profundum raptus in mediis fluctibus evanuit...

Hisce acceptis, alii mortuos commiserantur, alii magistri navis fortitudinem commendant et extollunt. Dein tacite coena clauditur...

PEREGRINUS.

Colloquia varia eademque familiaria latine composita

V.

Ad Sancti Petri « in vinculis ».

Hospitem ad praefinitum locum nomine inveni. Numne via aberravit?

Quum frustra eum diu exspectassem, ad S. Petri templum de eo quaesitus perrexii, et ostiarium interrogavi. Haec ille mihi retulit, quae fideliter repeto:

« Sub atrio deambulans atque omnia, qui meus est mos, verrens et observans, ne loci sanctitas deturpetur, hominem longe, abhinc circiter duas horas, vidi peregrinum, qui vitris oculariis miraque

arte auro confectis, et insuper bino conspicillo, omnia cuncta curiosissime explorat, miratur, atque identidem pretiosiora notat et *autocalamo* describit. Curiositate compulsus, accessi, sicque eum compellavi:

— O bone, cur tam curiose locum perspicis, facilesque oculos fers omnia circum? Tam peregrinus in Urbe es, ut non cognoveris te in Esquilino monte esse, ac propterea editiore loco? Olim hic erat locus « multis incaeduus annis » ideoque densissimus; nunc aedes hinc atque illinc, ut tibi quasi aërem surripiant, nedum caelum.

— Rem veram — sic ille — narras, nec novam. Hoc est enim fatum recentioribus urbibus. Tu de Roma loqueris, quae nuper e rudibus veteribus effossa, caput iterum et membrum hinc inde inter viventes immensis molibus extollit. Sed ego quid de Londino dicam, de immensa illa Anglorum urbe, quae, novis semper accessionibus, Romam antiquam vicit atque est supergressa?

— Anglus itaque tu es, quin imo Londonensis? Quam gaudeo! Cupis hoc nostrum Petrianum templum invisere? Ego tuus omnino libentissime ero, omniaque dicere paratus, quae tu novisse ambis. In primis, vides parvulam illam turrim, quae nobis obvia est, ad clivi nostri pedes?

— Evidem video. Estne fortassis turris sacra? Vel una de illis, quae vulgo ad historiam pertinere dicuntur?

— Paucis me absolvam, dulcissime. Attamen non tam cito finire, si cuncta explanare vellem, quae vulgo de illa narrantur. Uno verbo, scito illam admodum esse perhibent, in qua Nero, bonus ille imperator qui christianos est horribile persecutus, famosa nocte sedebat, et Vergili carmina de Troiae incendio mirum in modum canebat, dum immortalis Romulaea moles cadit, et omnis humo fumat Mavortia Roma. Tanti criminis reos chri-

stianos incusavit, eosque atrocibus poenis plectere non dubitavit!

Ad huius clivi pedes erat olim Suburæ vicus, ubi pessima omnium civium natio habitabat, quae circenses modo et panem quaeritabat; et antea vaserrima Tanaquilla Anci Martii regis corpus curru foedavit. Quo facto dictus *sceleratus* ab illa vicus.

— Si ita est, regio haec tam ominosa est in primis fugienda!

— Nostris diebus nec ominosa est, neque fugienda, quoniam est religione admodum instaurata. Vides aediculam turri propiorem? Est S. Antonio dicata, cuius discipuli per tot saecula, ieuniis, paenitentia ac religionis studio in omnibus late orbis regionibus inclaruerunt. Sed in primis vel ab initio vicus hic celeberrimus apud omnes habitus est ob hoc *Petri in Vinculis* templum ab Eudoxia imperatrice, ut perhibetur, conditum, ut ibi gloria Petri apostoli vincula pendentur. Romae enim primum vincula modo mortalia Neronis colebantur, et Eudoxia, Orientis imperatrix, filiae Eudoxiae Valentinianni III uxori, vincula Petriana misit, quae per summum nefas ab Herode principi Apostolorum injecta, catholicam libertatem adservaverunt.

— Aedes, quae templo novis usque incrementis sunt adiunctae, aptiorem in ordinem dispositae, cultuque splendidior exornatae, addita hortorum amoenitate obtinet adhuc familia religiosa?

— Quid dicas? En, tu lugendissima vel imprudens restricato vulnere, dolorem animis auges! Olim nos integrum clivum, decrescente ob inopiam civium numero, secure et tranquilliter obtinebamus. Nos, uti vides, ad immortalitatem vehimur... Et propterea exiguo admodum contenti, ingentia rura pro pauperibus tenebamus. At, at, venit et nobis summa dies, et prope ineluctabile tempus, quo recentiores domini dixerunt nobis: «Veteres migrate coloni...» Et nos «dulcia liquimus arva!»

Nos Canonici Lateranenses vocamur, quod, apud primam illam Ecclesiam, quae caput mundi dicitur, prognati, ad virtutem populos indulgenter instituimus. Et labentibus annis, in universum terrarum orbem effusi, vel opibus omnibus saepe expoliati, parem atroci temporis animum exhibentes, insignem de hostibus triumphum retulimus, eo admodum tendentes, ut nos pietas, integritas vitae bonis omnibus commendaret quot praesertim pueros ad virtutem atque ad artes coluimus! Singulari quoque ueste induiti, religionem praedicabamus et sic nequidquam erubescentes ad haec tempora attigimus.

In bonis, in arduis rebus aequam mentem Ecclesiae servavimus: securi ad aeternitatem in Christo pervenimus.

— Verum a quo Vos saeculo initium sumitis?

— Quum primum christiana religio per orbem evulgata in populis radices altiores iecit, nos protinus in eorum auxilium undique convenimus animis opibusque parati. Omnes Ordines sacri hesterni sunt, ut ita dicam; nos sumus saeculares. Nos enim, ductu praescripto que sanctorum magistrorum, iter incipimus cum Eusebio Vercellensis Episcopo, atque Augustino, et parce per tot saecula mutati, ad nostra usque tempora pervenimus. Difficillimas hominum mutationes vidimus, et magna cum Ecclesia matre tulimus et gessimus; et, Deo adiuvante, Christophori Columbi audaces vias secuti, nova littora petivimus, ibique sancto operi nostro alacres incumbimus.

— Res equidem narras incredibiles! At, at, uti optime noveris, «Omnia tempus habent!» Res enim mihi maxima restat!

— Quaenam, quaeso?

— Coena me exspectat. Te audiam lubentissime in crastinam diem, quem rediero tuoque ductu templum omne perlustrabo; iam enim hodie vespertinae incumbunt

umbrae. Gratias interea, pro munere ago, maioresque habebo.

— Ad rem meam et ego vadam. Te item in crastinum libentissimus videbo; nunc vale. Omnia sint tibi prospera.

Et tu, dulcissime rerum, vale, et te Deus incolumem servet.

Sicque aliis alio dilapsi sumus».

I. B. FRANCESIA.

ANNALES

Foedera.

Foedera Novembri hoc mense sancta, hinc inter Galliam et Iugoslavorum regnum, inde inter Italianam et Albanensem civitatem, animos Europaeorum civium non leviter commoverunt. Iugoslavonici enim superbia sua elati, in Angliam praesertim et Italianam petulanti intemperantiae non pepercunt, quae hos populos non ferire nequivit. Hinc non iniustae querelae, quas Briandus extingue conatus est, pacificas omnino esse foederis conditiones declarans, et ab offensionibus in quamlibet gentem omnino alienas. Sed non multa fides hisce verbis tributa est: in id certe unice omnes consenserunt, inopportunum omnino fuisse huius pactionis tempus.

Vicissim Galli et Iugoslavonici incusationes in Italianam verterunt circa foedus ab ea cum Albanensibus initum; quas tamen Italicum gubernium statim compescuit, publici iuris foederis textum faciens, ex quo palam et sine ambagibus foederis vis duplex innotuit, scilicet Albanensium iurum libere sese habendi recognitio ac tutela, atque Italicae libertatis necessitas in Adriatico mari, quae inde, per inspectiōnem Hydruntini freti, in tuto tandem collocatur. Itaque nemo negare poterit, quin Italo-Albanense hoc foedus pacis certum maximumque pignus constituisse.

* *
Rumenorum res.

Manoilescus ille, alter a secretis Rumenici quondam administratorum collegii, proditiois, uti diximus, accusatus, a iudicibus absolutus est. Hinc Bratiani, gubernii praesidis, adversarii magis in eum maledicta conferre, exigere ut sese a munere abdicaret. Superi vero id fecerunt: improviso enim morbi, a quo politicus ille vir iam pridem excruciatatur, impetu, paucis horis vita functus est. Hoc luctuoso eventu quievere animi; pro tempore tamen; namque post iusta funebria civi multis meritis, ab omnibus recognitis, claro patriaeque optime merito, soluta, factionum ignis iterum exarsit, neque praevide licet quomodo extinguantur.

* *
Poloniā inter et Lithuaniam discrimen.

Discrimen alterum exortum est Poloniā inter atque Lithuaniam, semper ob Wilnae possessionem, quam post bellum illi civitati tributam, haec omni, quae detur, occasione sibi vindicat. Res eo gravior apparuit, quod Russicum gubernium, ut ceterorum mentes fortasse ab internis invidiis suis averteret, clitellam, uti Terentius diceret, bovi imponens, sollemniter enunciavit conatum quemlibet in Lithuania Orientali Europae pacis periculum futurum, quod ideo sibi coercendum esset.

* *
Nationum societas.

Neque hae tantum Russiae gloriantur. Nunciarunt enim quoque «Sovietici» illi administrari, sese in proximum Nationum Societatis conventum, qui mense Decembri Genevae habebitur, contra prius acta sese interventuros, ibique de deponendis armis ea consilia laturos, quae radicitus malam arborem evellant.

Logi! Non sunt inde consilia ad rem suscipienda; imo vero ab Eo, qui illius Vicarius, a quo vera pax hominibus bonae voluntatis in terra nunciata est, procul adhuc ab illo consessu, heu, distinetur!

POPLICOLA.

VARIA

Aquila et cornix.¹

Aquila, alto ex scopulo evolans, agnum unguibus arripuit. Cornix, illam gestiens imitari, magno clamore arietem est aggressa. At implicatis unguibus in vellerebus, se explicare atque evolare nequiverat; quod pastor sentiens accurrit, captaeque alis summis amputatis, primo vespere, eam ad filios detulit. Quibus sciscitantibus quidnam avis hoc esset: «Méo quidem iudicio – inquit, – cornix; eius vero iactantis aquila».

**

Pro iudicibus mensarum elegan- tibus.

MENSES NATALICIAE ORDO:

Sorbitio ex petasulis Bononiensibus.
Capo elixus cum scriblitis oryzineis.
Cardui Parmensium more conditi.
*Pharaonica gallina assa, assis avi-
culis circumsaepa.*

*Bellaria: Astaphidica et Mellinucea.*²

**

Locosa.

Tuccius in schola.

Postquam Magister de canis fidelitate disseruit, Tuccium interrogat:

¹ Ex italicis fabulis NICOLAI TOMMASEO.

² Italice: *Pangiallo e Torrone*. Cfr. fasc. mens. Decembr. MCMXXVII, pag. 191-193.

— Curnam ergo, Tucci, canis herum suum nunquam non sequitur?

Tuccius post brevem meditationem:

— Quia ei praecedit.

Tuccius condiscipulo cuidam:

— Candide fateamur: ineptissimi atque ignavissimi sumus.

— Heus tu! Singulare persona loquere!

Tuccius: — Si tibi placet... Ineptissimus et ignavissimus es!

**

Aenigmata.

I. (*Permutatio vocalium*).

O – terram tetra tenebris caligine cingit,
I – gelida hanc ipsam velamine contegit albo.
E – contra vivos vigilat saevissima in armis.
U – tibi, si frangas, oleum dabit optima et

[escam.]

II.

Sulco me mandat, mollivit ut aura Favoni
Tellurem rigidam strenuus agricola.
Verte meum nomen; verso pronomen et adde:
Quae sortes urget, nascitur ecce dea.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Cur-rus*; 2) *A-mens*.

Libera a pittaciis responsa.

Rev. v. A. M. COL..., *Omaha*. – Reverendissimi item atque clarissimi viri obitum, quem mihi nunciasti, vobiscum doleo. Illius imaginem optimè expressam inter amicorum defunctorum effigies religiose servabo.

Cl. v. Ios. MAR..., *S. Catharinae in Calabris*. – Edemus; at si vis excerpta, tuis impensis ab officina typographica Vaticana iubenda sunt.

Cl. v. ROD. BUR..., *Berolini*. – Sic vos non vobis... vetus est adagium.

Cl. v. LAUR. PER..., *Augustae Taurinorum*. – Dum satis est calidum debemus cedere feruru!

A SECRETIS.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

ROMAE TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

INDEX RERUM VOL. XIV

(AN. XIV — FASC. I-XII)

PAG.	PAG.
Alloquia sociis et lectoribus. 1, 112, 173, 181	154
Annales. 14, 33, 50, 69, 88, 106, 121, 140, 157,	168
176, 195.	189
Apologetica.	
Hominum fastidia (P. A.)	73
Archaeologica.	
De capitisi tegumentis apud Romanos (S. A.)	26
Roboretanum recens museum (Senior)	31
Marcelli theatrum (<i>Romanus</i>)	78
De Romanorum conviviis (S. A.) 101, 116, 135, 188	
Christianorum sepulcralia symbola de ani- mae beatitudine aeterna (S. S.)	164
Ars.	
Animalia et musice (P. A.)	9
De pictoribus Franciscalibus (I. B. Fran- cesia)	46, 63
De Sculptura (G. Lepore)	61, 81
De Pictura (Id.)	129, 150
Carmina.	
Puer Jesus Princeps pacis (H. N.)	7
Ad singulos ALMAE ROMAE socios in an- num MCMXXVII socii Alafridi Bartoli vota	17
Pio XI quintum anniversarium ab inito Ecclesiae gubernaculo concelebranti (A. Nardis)	19
Heroico viro Humberto Nobile aeronauticae artis principi de magnifico suo transpolari volatu feliciter peracto Caelesti avia- tionis patronae grates pie deferenti (I. Fratini)	44
In solemniis pro Divi Aloysii Gonzagae calva Mediolanum ovante translata in cathedrali templo celebratis (C. Mam- bretti)	49
Velvolum (S. Alessandrini)	60
Pontificis Pii XI monumentum in bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis aula princeps Conservatorum ipsius Docto- rumque collegio xxi Kal. Aprilis MCMXXVII sollemniter inaugurante (C. Mam- bretti)	65
Pausiliyon (I. Cacace)	80
Horae subsecivae: Pater Noster, Ave Maria, Gloria Patri, Ad Angelum Custodem (G. Frangipane)	84
Ad Felicem Ramotino, qui septuagesimum quintum iam annum emensus a nobilissimo suo docendi munere discedit, non quasi «feriatu in sabbato» sed tam- quam «operarius in negotio» mansu- rus (M. Galdi)	91
In festo Beati Petri: Salus Italiae Pontifex! (I. Rinaldini)	99
Crux amphitheatro Flavio restituta (I. Ri- naldini)	115
Ad SS. Virginem Guadalupae, Mexicanae Provinciae Patronam (I. Cacace)	133
Geographia.	
• Sinarum regio (Anon.)	29
Historica.	
Ioannes Pontanus (I. B. Francesia)	24
Alexander Volta (A. C.)	45
De Joanne Bosco, Piae Salesianae familiae et Instituti Filiorum Mariae Auxiliatricis conditore (I. B. F.)	66
Dominicus Savio (I. B. Francesia)	84

PAG.	PAG.		
De Sancto Maximo, primo Taurinensium Pontifice (<i>Senior</i>)	96, 111, 131		
Augustus Hlond (<i>I. B. F.</i>)	114		
De disciplinis pueris traditis apud Romanos (<i>G. P.</i>)	148		
De Sancto Ambrosio Mediolanensem Episcopo (<i>Senior</i>)	152, 166, 186		
Liber a pittaciis responsa (A. Secretis).	35,		
53, 142, 160, 178, 196			
Libri dono accepti	90, 108		
Litterae et Philologia.			
De latinarum litterarum historia praelationes (<i>F. Ramorinus</i>):			
VIII. De rhythmicis inscriptionibus antiquiorum temporum. - De imaginum titulis. - De versu qui dicitur <i>Saturnius</i> . - De satura dramatica	4, 23, 40, 58		
IX. Litterarum reliquiae in vita publica pri scorum Romanorum: Memoria rerum gestarum, pactionum, foederum etc. in publicis monumentis servata - Inscriptio columnae rostratae - Libri magistratum et tabulae publicae; praesertim libri pontificum. - Annales et memoria rerum	75, 93, 109, 127, 163		
Caelestes virtutes in summo Manzonii opere (<i>A. Perugini</i>)	37, 55		
De Sienkiewictii fabula Milesia quae inscribitur « Quo vadis? » cum Manzonii « Sponsis » comparata (<i>A. Cima</i>)	97		
Qua ratione hic Vergilius versus (<i>Aen. IV, 19</i>) intelligendus sit: « Huic uni forsitan potui succumbere culpae » (<i>M. Pellegrinus</i>)	113		
De certamine poetico Hoeufftiano anni MCMXXVI	115		
De doctrina Tertulliane libelli qui inscribitur « De corona » (<i>I. Marra</i>)	145		
De certamine poetico Ruspantinio	169		
Novissima de latinis litteris paelectio (<i>F. Ramorinus</i>)	181		
Certamen poeticum Locrense	189		
Medicae notae.			
De morbo, qui latine « aqua subtercus » vocatur (<i>Dr. Kaul</i>)	11		
De quiete et exercitiis (<i>Dr. Havemann</i>)	101		
De somno et vigilia (<i>Dr. Havemann</i>)	119		
Ad tuberculosim arcendam: De « sanatoriis » (<i>R. S.</i>)	137		
Funebris ex cadaveribus convivia (<i>R. S.</i>)	172		
Narratiunculae.			
Sapiens militis cuiusdam responsum (Versio ex italicis scriptis <i>P. Segneri</i>)	34		
Foreris a Rabatta et Iottus pictor (Versio ex italicis scriptis <i>I. Boccaccio</i>)	52		
Infans Mytilene repertus (Versio ex italicis scriptis <i>H. Caro</i>)	70		
Apium iter (Versio ex italicis scriptis <i>D. Bartoli</i>)	88		
Brachmanae (Ex <i>Maffei</i> historiis)	107		
Calusius et Alferius Cintrae in Lusitania (Ex <i>Boucherono</i>)	141		
Italorum Gallorumque certamen ad Bardu-			
los (Versio ex italicis historiis <i>F. Guicciardini</i>)	158		
Wilhelmus Borserius in Hermini ex Grimaldiis avaritiam (Versio ex italicis vernaculo)	177		
Necrologia.			
Iulius Barberis (<i>I. B. F.</i>)	191		
Philosophia ac Theologia.			
De prima sermonis origine (<i>E. Hugon</i>)	22		
Pro Iunioribus.			
De parvo antibarbaro (<i>F. Ramorinus</i>)	8		
De improbi societate, stulti atque pedestris hominis vitanda (<i>H. M. Jacobelli</i>)	86		
« Parvi antibarbari » praefatio	118		
De compositione latina (Ex scriptis <i>A. Brandolini</i>)	138, 174, 190		
Roma sacra.			
Pius PP. XI, iuvenes, qui ex universo terrarum orbe Romam convenerunt ad centenariam alteram commemorationem agendum, ex quo Aloysis Gonzaga Sanctorum ordinibus est adscriptus, latine allöquitur	14		
S. Congregationis Concilii decretum de Sacerdotibus magisterii munus gerentibus in publicis scholis	51		
Ex Congregatione S. Officii: De « sensuali » et de « sensuali mystico » litterarum genere	104		
SS. D. N. Pii XI allocutio habita in S. Con cistorio d. xx mens. Iunii MCMXXVII	122		
Scenicae fabulae.			
Pancreatus. - Actio dramatica <i>Francisci Wieland</i> (Latine reddidit <i>Andreas Haberl</i>)	18, 36, 54, 72, 90		
Stanislaus fugiens. - Drama <i>Henrici No zzi</i> ; <i>S. I.</i>	125, 143, 161, 179		
Sententiae.			
Ex <i>Seneca</i>	13, 32, 106, 155		
Veterum monita	89		
Ex <i>S. Gregorio</i>	155		
Vacui temporis hora.			
Pro iudicibus mensarum elegantibus, escarum ordines (<i>I. F.</i>)	17, 35, 53, 71, 89, 108, 124, 142, 160, 178, 196		
Iocosa (<i>I. F.</i>)	17, 35, 53, 71, 89, 108, 124, 142, 160, 178, 196		
Aenigmata	17, 35, 53, 71, 89, 108, 124, 142, 160, 178, 196		
Varia.			
Quo modo Athenaei Catholici Mediolanensis alumni Sinenses Episcopos sint allocuti d. iii mens. Decembris MCMXXVI (<i>A. de Sancto</i>)	32		
In honorem Ulrici Hoepli, quo die octogesimum aetatis annum explens, Mediolanenses magistratus et proceres ad splendidias epulas convocavit (<i>F. Ramorinus</i>)	67		
De Concilio Regionali Episcoporum in Subalpinis (<i>Subalpinus</i>)	174		
Ex Italis urbibus: Italorum calamitas inter epulas nunciata (<i>Peregrinus</i>)	191		